

Verslag natuurherstelverordening (NHV)-tour

Reeks bijeenkomsten om ambtenaren van mede-overheden te informeren en te bevragen

Najaar 2025

*Opgesteld door het NHV-team van het ministerie van Landbouw,
Voedselzekerheid, Visserij en Natuur (LVVN)*

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
Leeswijzer	4
Grote lijnen.....	4
Lijn 1: Relatie met bestaand beleid & andere ruimtelijke opgaven	4
Lijn 2: Verdeling bevoegdheden.....	4
Lijn 3: Tijdlijn & proces	5
Wat is het proces voor de implementatie van de Natuurherstelverordening?	5
Wie wordt wanneer betrokken?	5
Overige onderwerpen die veel langskwamen	6
Bevredigende Niveaus.....	6
Externe drukfactoren.....	7
Financiering.....	7
Juridische status van verschillende artikelen in de NHV	7
Samenhang artikelen	7
Invloed vergunningsstelsel	8
Wat is er nodig voor de implementatie van de NHV?.....	8
Overzicht per artikel	8
Artikel 4.....	8
Artikel 5.....	10
Artikel 8.....	11
Artikel 9.....	12
Artikel 10.....	13
Artikel 11	15
Artikel 12.....	17
Artikel 13.....	17

Inleiding

In het najaar van 2025 organiseerde het team natuurherstelverordening (NHV-team) van het ministerie van LNV in samenwerking met het ministerie van VRO, de VNG, het IPO en de UvW een reeks bijeenkomsten in alle provincies voor ambtenaren van gemeenten, provincies en waterschappen. Doel van de bijeenkomsten was om collega's in het land:

- Te informeren over de inhoud van de NHV, het implementatieproces en de wijze waarop kan worden meegedacht over het Natuurplan;
- Te bevragen op gebieds- en uitvoeringskennis, dat moet bijdragen aan een natuurplan dat realistisch en uitvoerbaar is;
- Te bevragen op aandachtspunten en mogelijke consequenties van keuzes in de te nemen maatregelen.

De bijeenkomsten werden bezocht door ca 400 collega's, verspreid over 12 provincies. Tijdens de bijeenkomsten bleek dat de Natuurherstelverordening vooral bekend is bij collega's die via werkgroepen van de koepels al betrokken zijn bij de implementatie. Bij anderen aanwezig was de bekendheid nog beperkt. Het initiatief voor de bijeenkomsten werd daarom gewaardeerd. Een algemene indruk van het NHV-team:

- Deelnemers waren in het algemeen positief en willen graag bijdragen aan de doelstellingen van de NHV;
- Er is behoefte aan meer informatie en grotere betrokkenheid om via de koepels input te leveren;
- Er is behoefte aan informatie voor bestuurders en raadsleden
- Collega's willen weten hoe ze kunnen omgaan met ruimtelijke visies die op dit moment worden ontwikkeld terwijl de maatregelen voor natuurherstel i.h.k.v. de NHV nog niet bekend zijn.

Dit verslag bevat een weergave van de meest gestelde vragen en aandachtspunten. Het verslag en de slides van de deelsessies worden gedeeld met alle deelnemers en gepubliceerd op [Natuurherstelverordening | Levend Landschap](#).

Het Rijk en de koepels hebben de bijeenkomsten als zeer waardevol ervaren. Er is veel uitgewisseld en geleerd. Grote dank aan alle deelnemers die dit mogelijk maakten. Adviezen en aandachtspunten nemen wij mee in de verdere voorbereiding van het Natuurplan.

Meer informatie: [Natuurherstelverordening | Levend Landschap](#)

Voor gemeenten: Gemeentelijk Netwerk Natuur en groen – info@vng.nl

Voor waterschappen: avanagthoven@uvw.nl

Voor provincies: svdijk@ipo.nl

Leeswijzer

Dit verslag geeft een samenvatting van de bijeenkomsten en gaat in op de meest gestelde vragen en gemaakte opmerkingen. Ook is er per artikel een selectie van vragen en opmerkingen gemaakt die veel terugkwamen en/of bijdragen aan een zo compleet mogelijk overzicht in dit verslag. Met de leesbaarheid van dit verslag in gedachte is niet elke individuele vraag of opmerking opgenomen.

Grote lijnen

In dit gedeelte zijn een aantal veelbesproken thema's opgenomen met vragen en opmerkingen die in de bijeenkomsten aan de orde kwamen.

Lijn 1: Relatie met bestaand beleid & andere ruimtelijke opgaven

De meeste vragen die werden gesteld hadden betrekking op de relatie tussen de NHV en bestaand natuurbeleid en op de relatie tussen de NHV en andere ruimtelijke opgaven. Onder andere zijn benoemd: de wet natuurbescherming, het natuurpact, natuur netwerk Nederland (NNN), Basis Kwaliteit Natuur (BKN), de aanpak ruimte voor landbouw en natuur (RLN), handreiking groen in en om de stad (GIOS), het subsidiestelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb), de bijenstrategie, de bossenstrategie en ook Europese wetgeving zoals de kaderrichtlijn water (KRW) en de vogel- en habitatrichtlijn (VHR). Ruimtelijke opgaven die zijn genoemd zijn onder andere de stikstofopgave, de energietransitie, de woningbouwopgave, voldoende schoon drinkwater, ruimte voor defensie en in het verlengde van dit alles: de Nota Ruimte.

Antwoord: We werken integraal en gebiedsgericht. De uitvoering van de NHV wordt verbonden met andere ruimtelijke opgaven, dit moet passen binnen de Nota Ruimte, zodat natuurherstel onderdeel is van een samenhangende ruimtelijke ontwikkeling. Het uitgangspunt is om zo veel mogelijk aan te sluiten bij bestaand beleid.

Oproep: In de sessies werd vaak de oproep gedaan om de NHV-opgave integraal te benaderen en deze samen te pakken met andere ruimtelijke opgaven en bestaand beleid. Ook is vaak opgeroepen de NHV op zo een manier te integreren met bestaand beleid dat er netto geen toename gaat zijn in het aantal regels.

Lijn 2: Verdeling bevoegdheden

De categorie vragen waarbinnen als tweede het meeste vragen over zijn gesteld betreft de verdeling van de taken en bevoegdheden binnen de NHV-opgave tussen het Rijk, de provincies, de waterschappen en de gemeenten. Deze vragen werden in de context van specifieke artikelen, maar ook in bredere zin gesteld. In deze bredere zin werd ook vaker de vraag gesteld hoe de monitoring wordt georganiseerd tussen de verschillende overheidslagen. Een andere vraag die terugkwam was of er consequenties zouden komen als overheden zich niet aan afspraken zouden houden.

Wat voornamelijk naar voren kwam in opmerkingen over dit onderwerp, is dat er bij ambtenaren van de decentrale overheden een sterke behoefte is aan helderheid en duidelijkheid in de verdeling van taken en bevoegdheden. Daarbij werd ook de oproep gedaan tot strengere regelgeving en handhaving vanuit het Rijk. Deze oproep kwam vooral vanuit gemeente- ambtenaren. Ook is het Rijk gevraagd regie te pakken en verantwoordelijkheid te nemen. Tot slot is de haalbaarheid van

maatregelen regelmatig aangehaald, meermaals werd het verzoek gedaan om voorgenomen maatregelen bij decentrale overheden zorgvuldig te toetsen op haalbaarheid.

Antwoord: Wij willen aansluiten bij bestaande (wettelijke) taken en verantwoordelijkheden tussen Rijk en medeoverheden. Per artikel worden er wederkerige bestuurlijke afspraken gemaakt over rollen, taken en verantwoordelijkheden, afbakening en afstemming, financiering en wet- en regelgeving. Wanneer de taak decentraal uitgevoerd wordt moet ook gesproken worden over de uitvoerbaarheid voor medeoverheden. De verordening heeft directe werking en omzetting van de verordening in nationaal recht is niet toegestaan. Maar het is wel noodzakelijk om het wettelijk stelsel in Nederland in overeenstemming te brengen met de eisen van de verordening. Daarvoor wordt nu uitvoeringswetgeving gemaakt waarmee de taken en bevoegdheden van overheden op orde worden gebracht. Het stelsel van de Omgevingswet vormt hiervoor de basis. Mogelijk is in een later stadium aanvullend wetgeving nodig als maatregel om de doelen te kunnen halen. Op welke wijze de omgevingswet precies moet worden aangepast is nog onderwerp van studie en gesprek. Aannemelijk is dat het gaat om aanscherpingen en aanvullingen van bestaande taken, bevoegdheden en instrumenten. Hierover wordt komende periode gefaseerd meer bekend.

Oproep: Informeer gemeenteraadsleden, binnenkort zijn de gemeenteraadsverkiezingen.

Lijn 3: Tijdlijn & proces

De laatste te onderscheiden lijn betreft vragen over het proces van de implementatie van de NHV. Deze vragen gingen voornamelijk over het tijdspad en wie er op welk moment wordt betrokken. Actoren waarvan gevraagd werd of ze betrokken zijn, waren onder andere individuele overheden, Terreinbeherende organisaties, het Rijksvastgoedbedrijf, Rijkswaterstaat, projectontwikkelaars, woonbouwverenigingen, vrijwilligersgroepen en sectoren zoals landbouw & industrie.

Wat is het proces voor de implementatie van de Natuurherstelverordening?

Antwoord: In de slides van de stakeholderbijeenkomst is een tijdlijn van de implementatie van de NHV te vinden: [Presentatie en slides deelsessies stakeholderbijeenkomst NHV -15 oktober.pdf](#)

Wie wordt wanneer betrokken?

Antwoord: De implementatie van de NHV raakt vele overheden, organisaties en particulieren. Het is van belang om hen te betrekken vanwege verschillende doelen: het benutten van hun kennis, het bevorderen van de uitvoerbaarheid, het bevorderen van een integrale aanpak van ruimtelijke opgaven en waar mogelijk het verbinden van belangen en het creëren van win-win situaties. Het betrekken van overheden, organisaties en particulieren wordt op de volgende manieren ingevuld:

Samenwerking en adviserend: met Rijksdepartementen, koepels voor decentrale overheden en kennisorganisaties. Voor de samenwerking met decentrale overheden wordt gebruik gemaakt van de Uitvoerbaarheidstoets decentrale overheden (UDO).

Consultatie: Terreinbeherende organisaties, maatschappelijke- en belangenorganisaties.

Inspraak op uitvoeringswetgeving NHV, plan-mer en passende beoordeling: alle inwoners, bedrijven en organisaties die een belang hebben bij of geraakt worden door de implementatie van de NHV.

Informeren en het stimuleren van betrokkenheid: inwoners van Nederland/ een breed publiek.

Er is een aantal uitgangspunten voor het betrekken van belanghebbenden:

1. *We zorgen voor tijdige, toegankelijke communicatie zodat betrokkenen over voldoende en de juiste informatie beschikken, op basis van de meest recente wetenschappelijke inzichten;*
2. *We geven inzicht aan betrokkenen over de wijze waarop hun inbreng wordt verwerkt. Wanneer wensen niet kunnen worden ingewilligd onderbouwen we dit;*
3. *We benutten waar mogelijk bestaande samenwerkingen;*
4. *We werken zoveel mogelijk gebiedsgericht om betrokkenheid van stakeholders te bevorderen.*
5. *We zetten, naast participatie, ook in op brede publiekscommunicatie om het inzicht in de voordelen van natuurherstel te bevorderen.*

Oproep: In veel sessies werd een oproep gedaan om decentrale overheden te betrekken op verschillende artikelen. Bij artikel 8 ging dat voornamelijk om gemeenten, bij de artikelen betreffende het landelijk gebied (4, 10 en 11) ging dit voornamelijk om provincies.

Oproep: LVVN, ga eens kijken in de praktijk hoe het eraan toe gaat in raadszalen, rechtzalen en bij mediation trajecten.

Overige onderwerpen die veel langskwamen

Bevredigende Niveaus

Voor de volgende indicatoren genoemd in de NHV moeten 'bevredigende niveaus' ('satisfactory levels') nog vastgesteld worden:

- Totale nationale oppervlakte stedelijke groene ruimte (art. 8.2)
- Stedelijke boomkroonbedekking (art. 8.3)
- Bestuiverpopulaties (art. 10.1)
- Minstens twee van de volgende drie indicatoren: graslandvlinderindex, de voorraad organische koolstof in minerale bodems onder bouwland en het percentage landbouwgrond met landschapselementen met hoge diversiteit (art. 11.2)
- Index van algemene bosvogels (art. 12.2)
- Minstens zes van de volgende zeven indicatoren: staand dood hout, liggend dood hout, het aandeel bossen met een ongelijkjarige structuur, bosverbondenheid, de voorraad organische koolstof, het aandeel door inheemse boomsoorten gedomineerde bossen en de diversiteit aan boomsoorten (art. 12.3)

Tijdens de bijeenkomsten zijn vragen gesteld over hoe, wanneer, en door wie deze bevredigende niveaus worden vastgesteld.

Antwoord: Uiterlijk in 2030 dienen lidstaten door middel van een 'open en doeltreffend proces' (art. 14.5) bevredigende niveaus voor alle bovenstaande indicatoren vast te stellen. Deze vaststelling dient te gebeuren op basis van de meest recente wetenschappelijke bevindingen en richtinggevende kaders die vanuit de Europese Commissie (EC) worden gesteld (art. 14.5). Uiterlijk op 31 december 2028 geeft de EC een richtinggevend kader voor het vaststellen van de bevredigende niveaus voor de indicatoren benoemd in art. 8.2, art. 8.3, art. 10.1 en art. 11.2 (art. 20.10). De EC kan ook een richtinggevend kader geven voor het vaststellen van de bevredigende niveaus voor de indicatoren benoemd in art. 12.2 en 12.3, maar daar is geen jaartal bij opgenomen (art. 20.11).

Externe drukfactoren

Een vraag die ook regelmatig terugkwam is welke factoren het Rijk erkent als externe drukfactoren, en welke drukfactoren op Rijksniveau worden aangepakt. Dit werd bijvoorbeeld gevraagd over stikstof, grondwaterstand, gewasbeschermingsmiddelen, invasieve soorten en versnippering.

Antwoord: De drukfactoren moeten in zoverre worden weggenomen dat kan worden voldaan aan de verplichtingen uit de NHV. Verschillende drukfactoren zoals een teveel aan stikstof of droogte kunnen herstel van de natuur immers in de weg staan. We maken een integrale analyse van de opgave, de drukfactoren en de benodigde maatregelen om de doelen te behalen. Daarbij zijn verschillende taken op dit moment bij verschillende overheidslagen belegd.

Zo is het Rijk verantwoordelijk voor generieke maatregelen zoals voor mest of gewasbeschermingsmiddelen. Dit zijn belangrijke onderdelen van de aanpak in relatie tot de reductie van drukfactoren op de natuur. Wat bij gewasbeschermingsmiddelen een uitdaging is, is dat het gebruik ervan wordt gereguleerd door middel van Europese wetgeving. Daarnaast zijn deze stoffen van belang voor de Nederlandse land- en tuinbouwsector als onder meer voedselproducent.

Financiering

Ook over de financiering van de maatregelen onder de NHV zijn veel vragen gesteld en opmerkingen gemaakt. Er werd meermaals aangegeven dat er meer geld nodig is bij decentrale overheden en er werden zorgen geuit dat er onvoldoende middelen zouden komen om de NHV-doelen te halen.

Antwoord: De financiële vertaling van de NHV-doelen wordt meegenomen in voorstellen voor de Rijksbegroting en meerjarige programmering. Daarbij wordt gewerkt aan een structurele financiering aansluitend op de fasering van het Natuurplan. Het is vervolgens een politiek besluit of en hoeveel middelen worden vrijgemaakt. Dat is aan een volgend kabinet.

Juridische status van verschillende artikelen in de NHV

De 'juridische hardheid' van veel artikelen, doelen en verplichtingen uit de NHV werd regelmatig bevestigd. Wat gebeurt er als we bepaalde verplichtingen uit de NHV niet nakomen?

Antwoord: De NHV bevat zowel resultaatverplichtingen als inspanningsverplichtingen. De NHV bevat zowel resultaatverplichtingen als inspanningsverplichtingen. Uiteindelijk gaan beide over het nemen van afdoende maatregelen voor het bereiken van de doelen. Bij het aantoonbaar niet naleven van de verplichtingen, kan een inbreukprocedure worden gestart, wat kan leiden tot forse dwangsommen en boetes als Nederland niet blijft voldoen. Daarnaast kunnen bedrijven, belangenorganisaties en burgers een zaak aanspannen bij de nationale rechter als het Rijk en medeoverheden zich niet aan de NHV houden.

Samenhang artikelen

Er is een aantal vragen gesteld over hoe verschillende artikelen tot elkaar in verhouding staan. Sommige lijken tegenstellingen te bevatten, of juist koppelkansen.

Antwoord: De verschillende artikelen van de NHV dragen samen bij aan herstel van onze natuur. Maatregelen die genomen worden in het ene artikel, kunnen ook effect hebben op de doelen van het andere artikel. We zorgen voor afstemming tussen de betrokken werkgroepen en benutten maatregelen die bijdragen aan meerdere doelen tegelijk. Zo voorkomen we dubbel werk en versterken we de samenhang tussen thema's als biodiversiteit, water, bodem, landschap,

klimaatadaptatie en voedselzekerheid. Dit komt vervolgens integraal in het Natuurplan terecht waardoor het gezamenlijk kan worden gewogen.

Invloed vergunningsstelsel

Een vraag die voor verschillende artikelen en voor de gehele NHV terugkwam was de vraag wat de impact gaat zijn op het verlenen van vergunningen en het vergunningsstelsel als geheel.

Antwoord: De Natuurherstelverordening vraagt om het nemen van de nodige maatregelen gericht op natuurherstel. In veel gevallen gaat dat om het voldoende terugdringen van drukfactoren die worden veroorzaakt door activiteiten en negatieve effecten hebben op de natuur. De manier waarop kan op verschillende manieren worden ingevuld. Bijvoorbeeld met generieke normen of meer gebiedsgericht. Bij het ontwerp van deze aanpak is het doel om een aanvullend vergunningstelsel te voorkomen. De komende periode wordt verder uitgewerkt hoe aan deze verplichting invulling kan worden gegeven.

Wat is er nodig voor de implementatie van de NHV?

Tijdens de bijeenkomsten is de vraag gesteld aan de ambtenaren van medeoverheden wat nodig is voor een succesvolle implementatie van de NHV. Deze punten kwamen terug:

- Harmonisatie van natuurbeleid om onnodige regeldruk tegen te gaan
- Breed betrekken van beleidsvelden die raken aan de opgave, in het bijzonder in het ruimtelijk domein maar ook gezondheid, welzijn en onderwijs zijn veel genoemd
- Helderheid over taakverdeling tussen Rijk en medeoverheden
- Generieke maatregelen vanuit het Rijk, vooral op drukfactoren en mogelijkheden voor sturing en handhaving
- Ruimte om gebiedsgericht te kunnen sturen, ruimte voor maatwerk
- Lange termijn afspraken, consistent beleid vanuit het Rijk
- Helderheid over de "hardheid" van opgaven (inspannings-/ resultaatverplichting & consequenties)
- Aandacht (en ruimte) voor centrumgemeenten
- Financiële middelen voor de uitvoering en monitoring van maatregelen

Overzicht per artikel

In dit overzicht zijn per artikel enkele inhoudelijke vragen en opmerkingen weergegeven die niet beantwoord zijn in het 'Grote lijnen' gedeelte van dit verslag.

Artikel 4

Wat zijn de gunstige referentieoppervlakten en hoe worden deze bepaald?

Antwoord: De gunstige referentieoppervlakte van habitattypen is - als onderdeel van de gunstige staat van instandhouding - onder de NHV een resultaatverplichting en is (in het kort) de totale oppervlakte van een habitatype op nationaal niveau die wordt beschouwd als het minimum dat nodig is om de levensvatbaarheid op lange termijn van het habitatype en de soorten die deze

habitat als leefgebied hebben te waarborgen. Deze gunstige referentieoppervlakten zijn een verplicht onderdeel van het natuurplan en dienen voor elk habitat type door lidstaten voor hun eigen grondgebied te worden bepaald (art. 14.2).

Wat wordt de aanpak voor artikel 4 in:

- Natura 2000 gebieden?

Antwoord: tot 2030 richten we ons primair op de opgave binnen de Natura 2000-gebieden, zoals de NHV aangeeft. De oppervlakten van habitattypen moeten daarbij geleidelijk toenemen totdat de gunstige referentieoppervlakte voor elk habitatype is bereikt om voor dat aspect te kunnen spreken van een gunstige staat van instandhouding. In het concept vernieuwde landelijke doelen voor Natura2000 habitattypen en soorten wordt verder invulling gegeven aan deze begrippen.

Het beschermingsregime van N2000 wordt niet aangepast met de NHV en blijft dus bestaan zoals nu. De NHV wijzigt het juridisch kader voor N2000 namelijk niet. Het N2000 regime is namelijk gebaseerd op de habitatrictlijn die onverkort blijft gelden.

- Gebieden buiten N2000?

Antwoord: Het verslechtingsgebod geldt niet op dezelfde wijze als binnen N2000. Voor N2000 geldt namelijk de verplichting om een passende beoordeling te maken bij elk plan of project dat de natuur significant kan aantasten. Toestemming voor het plan of project is alleen mogelijk als zekerheid is verkregen dat de natuurlijke kenmerken in het gebied niet worden aangetast. Buiten N2000 gaat met de NHV de verplichting gelden om maatregelen te nemen om significante verslechtering van de benodigde natuur te voorkomen. Dit geeft meer ruimte in de manier waarop verslechtering kan worden tegengegaan. We brengen de toestand van alle habitatype in kaart – ook buiten N2000 gebieden-, zodat we een volledig beeld krijgen van waar aanvullende inzet op termijn nodig kan zijn. Uiterlijk in 2030 moeten we 90% in kaart hebben gebracht. Op basis van deze inventarisatie voorzien we dat de opgave tot 2030 vooral binnen de N2000-gebieden ligt, terwijl na 2030 naar verwachting ook gebieden in NNN een grotere rol gaan spelen.

Welke soorten betreft artikel 4.7 (bescherming leefgebieden soorten)?

Antwoord: De lijst met soorten waar artikel 4.7 op doelt is te vinden in de bijlagen II, IV en V van de NHV en in richtlijnen 92/43/EEG (opgenomen soorten en voor de land-, kust- en zoetwaterhabitats) en 2009/147/EG (opgenomen in het wild levende vogels). In de onderstaande tabel staat een aantal voorbeelden van soorten op deze lijst:

Soortnaam naam	VHR-code	Latijnse
---------------------------	-----------------	-----------------

Nauwe korfslak	1014	<i>Vertigo angustior</i>
Gaffellibel	1037	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Groene glazenmaker	1048	<i>Aeshna viridis</i>
Donker pimperlblauwtje	1061	<i>Maculinea nausithous</i>
Brede geelgerande waterroofkever	1081	<i>Dytiscus latissimus</i>
Zalm	1106	<i>Salmo salar</i>
Grote modderkruiper	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>

Kamsalamander	1166	<i>Triturus cristatus</i>
Geelbuikvuurpad	1193	<i>Bombina variegata</i>
Zandhagedis	1261	<i>Lacerta agilis</i>
Hamster	1339	<i>Cricetus cricetus</i>
Noordse woelmuis	1340	<i>Microtus oeconomus arenicola</i>
Hazelmuis	1341	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Rendiermos (5 soorten)	1378	<i>Cladonia (Cladina) subsp.</i>
Valkruid	1762	<i>Arnica montana</i>
Drijvende waterweegbree	1831	<i>Luronium natans</i>
Platte Schijfhoorn	4056	<i>Anisus vorticulus</i>
Rivierdonderpad	5315	<i>Cottus perifretum</i>

Hoe gaat de monitoring van artikel 4 worden aangepakt?

Antwoord: Bij de implementatie van de NHV wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande monitoringsmeetnetten en programma's. Daarmee wordt nu al invulling gegeven aan een aanzienlijk deel van de monitoringsverplichtingen voor artikel 4. Voor aanvullende monitoring heeft LVVN, in samenwerking met provincies, afspraken gemaakt voor het monitoringsseizoen 2025 en 2026. Momenteel wordt samengewerkt om tot structurele aanvullende monitoring te komen om invulling te geven aan de artikel 4 monitoringsopgave.

Artikel 5

Wordt de NHV meegenomen in de nieuwe beheerplannen van de Oost- en Westerschelde (RWS stelt beheerplannen op die in 2028 gereed moeten zijn)?

Antwoord: In het rapport over artikel 5 van de NHV van Wageningen Marine Research (WMR) dat gepubliceerd wordt in december 2025 zijn de beheerplannen van de N2000-gebieden meegenomen. Andersom wordt ook de NHV meegenomen in de nieuwe beheerplannen voor de N2000 gebieden van de Oost- en Westerschelde.

Hoe ziet uitbreiding van natuurareaal eruit voor de mariene gebieden?

Antwoord: Artikel 5.2 betreft de verplichting om in 2030 30%, in 2040 60% en in 2050 100% van de extra oppervlakte aan natuur te realiseren die nodig is om tot de gunstige referentieoppervlakte van habitattypen groep 1 tot en met 6 opgenomen in bijlage II te komen. De gunstige referentieoppervlakte van habitattypen is - als onderdeel van de gunstige staat van instandhouding - onder de NHV een resultaatverplichting en is (in het kort) de totale oppervlakte van een habitatype op nationaal niveau die wordt beschouwd als het minimum dat nodig is om de levensvatbaarheid op lange termijn van het habitatype en de soorten die deze habitat als leefgebied hebben te waarborgen. Deze gunstige referentieoppervlakten zijn een verplicht onderdeel van het natuurplan en moeten voor elk habitat type door lidstaten voor hun eigen grondgebied te worden bepaald (art. 14.2).

Artikel 8

Hoe, door wie en wanneer wordt de afbakening van stedelijke ecosysteemgebieden gedaan?

Antwoord: Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is bezig met een onderzoek naar de afbakening van stedelijke gebieden. Hierin worden verschillende aspecten en belangen meegenomen. Uitvoerbaarheid is ook een belangrijk onderdeel van het bepalen van de afbakening. Op basis van de verschillende opties (met voor- en nadelen) die uit het PBL-onderzoek komen kan er een voorkeursoptie worden aangewezen voor de begrenzing. Die keuze heeft invloed op de opgave en andere ontwikkelingen, zowel nationaal als per gemeente. De koepels (VNG, IPO, UvW) worden daarom goed betrokken bij het onderzoek van het PBL en het bepalen van een voorkeursoptie. Uiteindelijk is het aan de politiek om een keuze te maken.

De NHV verplicht lidstaten om een stedelijk ecosysteem aan te wijzen voor iedere gemeente die als city, town or suburb is geclassificeerd (dataset: Degree of Urbanisation, Eurostat). Deze classificatie is gebaseerd op het percentage van de inwoners van een gemeente die in een stedelijk centrum/cluster woont. Dit heeft als gevolg dat sommige steden in een gemeenten liggen die niet als city, town or suburb is geclassificeerd. In deze gemeente hoeft dan ook geen stedelijk ecosysteem aangewezen te worden. De bebouwde kom wordt niet meegenomen in de data van Europa. Wij kunnen bij de keuze van de begrenzing wel rekening houden met de bebouwde kom, mocht dit goed samenvallen met de minimale begrenzing die we verplicht moeten aanhouden.

De begrenzing wordt bij de herziening van het natuurplan in 2032 aangepast op basis van nieuwe data over de bevolkingsdichtheid. Of de begrenzing tussentijds aangepast kan worden zijn we nog aan het onderzoeken.

Wat wordt bedoeld met de begrippen ‘stedelijke groene ruimte’ en ‘boomkroonbedekking’? Wat voor soort gebieden vallen onder deze definities (privaat gebied, landbouwgebied, water, voetbalvelden, mos op daken, groen onder zonnepark, parkeerplaatsen, groene gevels)?

Antwoord: De definitie van ‘stedelijke groene ruimte’ is als volgt geformuleerd in de NHV (art. 3.20): de totale oppervlakte aan in steden of kleinere steden en voorsteden aangetroffen bomen, heesters, stuiken, vaste kruidachtige vegetatie, korstmossen en mossen, vijvers en waterlopen, [...]. De definitie van ‘stedelijke boomkroonbedekking’ is als volgt geformuleerd in de NHV (art. 3.21): de totale met bomen bedekte oppervlakte in steden, kleinere steden en voorsteden, [...].

Tot 2030 kijken we op nationaal niveau naar de oppervlakte stedelijk groene ruimte en de boomkroonbedekking. In principe mag een afname van stedelijke groene ruimte en boomkroonbedekking overal in Nederland gecompenseerd worden, zolang dit binnen de grenzen van een stedelijk ecosysteem gebeurt. Weiland en grasvelden tellen ook mee voor de oppervlakte stedelijk groene ruimte als ze binnen de begrenzing van het stedelijk gebied vallen. Akkerbouw valt hier niet onder omdat dit niet permanent groen is. Privaat groen wordt ook meegerekend en opgepikt door de Copernicus satellietdata. Kunstgras telt uiteraard niet mee.

De EU verplicht ons om gebruik te maken van Copernicus voor de monitoring. Diverse gemeenten geven aan dat er nauwkeuriger systemen beschikbaar zijn waar ook al gebruik van wordt gemaakt. Het is toegestaan om hiervan gebruik te maken, mits deze voor ieder stedelijk gebied beschikbaar zijn (uniformiteit). Met aanvullende data kunnen we wij groen en boomkroonbedekking specifiek in kaart zouden brengen dan Copernicus. Het PBL kijkt naar de mogelijkheden en er is goed contact met andere lidstaten waar verschillende onderwerpen worden besproken en ideeën worden uitgewisseld.

Concrete vragen, bijvoorbeeld over het onderscheid dat monitoringssystemen kunnen maken tussen gras en kunstgras en de vraag wanneer (in welk seizoen) er precies wordt gemeten door Copernicus worden meegenomen het verdere onderzoek.

Wat zijn de referentiemomenten voor artikel 8? Wat betekent dat voor actie die gemeenten nu al kunnen/ moeten ondernemen?

Antwoord: Het doel tot 2030 is om de afname van stedelijk groene ruimte en boomkroonbedekking tegen te gaan. Alles wat vanaf de inwerkingtreding van de verordening verloren gaat (of al is gegaan) zullen we moeten compenseren binnen de stedelijke gebieden (welke we nog moeten vaststellen). Tot 2030 gaat het om geen afname op nationaal niveau. Dit betekent dat we eventueel ook elders kunnen compenseren, zolang het maar binnen een stedelijk gebied is. Vanaf 2030 moeten we een toenemende trend realiseren.

Hoe wordt de lastenverdeling bij gemeenten onderling eerlijk gedaan in het kader van de compensatieplicht?

Antwoord: Hoe we de compensatie precies inrichten wordt nog uitgewerkt in samenwerking met o.a. de VNG. Maatregelen worden onderdeel van het Natuurplan.

Artikel 9

Rijkswaterstaat (RWS) is verantwoordelijk voor art. 9. Hoe gaat de samenwerking en hoe wordt de samenhang gegarandeerd? Ook omdat de uiterwaarden ook onder andere NHV-artikelen vallen?

Antwoord: In meerdere gebieden is er overlap tussen verschillende NHV-artikelen. Dit geeft in de meeste gevallen geen conflicten, maar roept wel de vraag op wie aan de lat staat voor deze gebieden aangezien voor verschillende artikelen verschillende overheden of departementen aan de lat staan. Er wordt nauw samengewerkt tussen LVVN, I&W en VRO op alle relevante artikelen van de NHV.

Wat is de link met de Kader Richtlijn Water (KRW) & waterkwaliteit? Voldoen we aan dat laatste?

Antwoord: KRW-maatregelen zullen voor een groot deel van de artikel 9 opgave bijdragen aan het natuurlijker inrichten van rivieren. Geheel vrijstromend zullen onze rivieren in veel gevallen helaas niet worden, daarvoor is de ruimte in Nederland vaak te beperkt en zijn de veiligheidsbelangen te groot. Artikel 9 kent dezelfde uitzonderingen als de KRW als het gaat om sociaal-economische aspecten en het herstellen van oppervlaktewateren.

Waterkwaliteit is op zichzelf geen factor binnen artikel 9, maar veel maatregelen die bijdragen aan een betere waterkwaliteit onder de KRW, kunnen ook bijdragen aan het natuurlijker inrichten van rivieren en hun uiterwaarden. De achteruitgang van waterkwaliteit is bekend, maar geldt voor specifieke stoffen en locaties. Gemiddeld genomen zien we nog een gestage verbetering.

Wat is specifiek de opgave/doelstelling voor rivieren?

Antwoord: In artikel 9 worden de volgende opgaven voor rivieren gesteld. Art. 9.1 betreft de opgave om in kaart te brengen waar op dit moment kunstmatige barrières het vrije stromen van een rivier belemmeren. Art. 9.2 betreft de opgave om een aantal van deze kunstmatige barrières weg te halen met als doel als EU-lidstaten gezamenlijk de doelstelling '25 000 km aan vrij stromende

rivieren' te halen. De barrières die in aanmerking komen om te worden weggehaald zijn barrières die niet langer nodig zijn voor de opwekking van hernieuwbare energie, de binnenvaart, de watervoorziening, bescherming tegen overstromingen of andere gebruiksdoeleinden. Art. 9.3 betreft de opgave om de betrokken overstromingsgebieden te verbeteren. Art. 9.4 stelt dat de stroomgebieden die ontstaan naar aanleiding van de opgaven in art. 9 na het uitvoeren van deze opgaven vervolgens niet mogen verslechteren. Een "vrij stromende rivier" wordt als volgt gedefinieerd in de NHV: "vrij stromende rivier": een rivier of een riviergedeelte waarvan de longitudinale, laterale en verticale verbondenheid niet wordt belemmerd door kunstmatige structuren, en waarvan de natuurlijke functies grotendeels onaangetaast zijn (art. 3.22). Rivieren kunnen onderdeel uitmaken van de zoetwaterecosystemen die vallen binnen de opgave van artikel 4.

Is er aanvullende inzet nodig voor inventarisatie en monitoring van kunstmatige barrières? Is bijvoorbeeld een vistrap ook voldoende?

Antwoord: Ja, de inventarisatie moet eenmalig uitgebreid worden. Rijkswaterstaat krijgt de opdracht hiervoor, en zal de website waarop de inventarisatie wordt gepubliceerd actualiseren.

Hoe verhoudt zich bever- en predatiebeheer, wat natuurlijke barrières betreft, zich tot de opgaven in artikel 9?

Antwoord: Natuurlijke barrières, zoals beverdammen, zijn geen onderdeel van de kunstmatige barrières die Artikel 9 vraagt om te verwijderen. Het terugbrengen van rivieren en hun overstromingsvlaktes in een natuurlijke staat vraagt juist om het herstellen en toelaten van dit soort natuurlijke processen.

Artikel 10

Waarom hebben bestuivers hun eigen artikel (en vallen ze niet onder artikel 4.7)?

Antwoord: De laatste decennia zien we een wereldwijde achteruitgang van bestuivers. Uit de Rode Lijst Bijen (2018), en de Rode Lijst Zweefvliegen (2023) blijkt dat in Nederland meer dan de helft van de bijensoorten en bijna de helft van de zweefvliegsoorten met uitsterven zijn bedreigd of al zijn verdwenen. Ook is de populatie dagvlinders sinds 1992 met meer dan 50% afgenomen. In Nederland is er momenteel nog geen wetgeving gericht op bestuivers. Deze ontwikkelingen zijn zorgelijk, niet alleen vanuit het oogpunt van natuur- en biodiversiteitsbehoud, maar ook met het oog op voedselzekerheid en economische belangen. Daarom is een grotere inzet nodig om de achteruitgang van bestuiverpopulaties in Nederland te keren en de gestelde doelstellingen te behalen. Vanwege de grote diversiteit aan bestuivers, moeten er maatregelen vinden in elk ecosysteem (natuurgebieden, landelijk- stedelijk- en waterrijke gebieden) om een positieve trend te kunnen behalen. Daarbij zijn bestuivers nu nog niet als soortgroep opgenomen in natuurbeleid en kunnen sommige maatregelen ten behoeve van andere soorten slecht uitpakken voor bestuivers. Om te waarborgen dat er maatregelen worden genomen in verschillende ecosystemen ten behoeve van bestuivers, is een eigen artikel opgenomen met daarin een resultaat- en monitoringsverplichting. Wel kunnen we specifiek kijken wat onder andere artikel 4 kan bijdragen aan bestuivers en synergieën te vinden zijn.

Hoe wordt de monitoring momenteel gedaan? En wat zijn de plannen om dat in het vervolg bij artikel 10 te doen (ook wat betreft de verdeling van verantwoordelijkheden)?

Antwoord: Landelijk is er al monitoring van dag- en nachtvlinders en hommels via de landelijke meetnetten van het NEM. Voor wilde bijen en zweefvliegen is er op dit moment nog geen landelijke monitoring. Voor de monitoring van bijen en zweefvliegen is een opdracht uitgezet bij EIS en WUR voor een monitoringsaanpak op basis van een pilot. Bij de aanpak wordt samenhang opgezocht met de huidige meetnetten in het NEM, de EU voorschriften & de NHV-monitoring. De data die EIS nu heeft over wilde bijen en zweefvliegen, zijn maar van beperkte plekken in Nederland. Dit zijn voornamelijk natuurgebieden en voor de NHV moet elke lidstaat in verschillende landschapstypen monitoren die via het LUCAS-grid worden geselecteerd. Volgens de verordening is het Rijk in eerste instantie verantwoordelijk, want het gaat om het creëren van een landelijke positieve trend en het uitvoeren van landelijke monitoring. We zijn nog aan het onderzoeken hoe we de monitoring in Nederland gaan inrichten. Werken met vrijwilligers is toegestaan door de NHV. De monitoring voor de NHV heeft de inzet van professionals nodig bij de transecten, vanwege de grote diversiteit aan soorten bijen en zweefvliegen. Deze zijn voor vrijwilligers lastig te herkennen. De huidige meetnetten van het NEM voor dagvlinders, nachtvlinders en hommels draait wel grotendeels via vrijwilligers, omdat deze makkelijker te herkennen zijn en het gaat om veel minder verschillende soorten. Dit najaar loopt er een beleidsonderzoek met Wageningen, het CBS en de soortenorganisaties om te analyseren hoe de verschillende meetnetten en de monitoring van de NHV zo goed mogelijk samen kan vallen. Monitoring van bestuivers moet jaarlijks worden uitgevoerd. De trend wordt iedere 6 jaar vastgesteld. Dit gaat nog niet over het monitoren op effect van maatregelen, maar over de algemene trend. Wel is het ook belangrijk dat we voor effectieve maatregelen ook gaan meten op effect van maatregelen per gebied.

Wordt er gekeken naar specifieke soorten bestuivers? Is het doel zoveel mogelijk bestuivers, of zoveel mogelijk soorten?

Antwoord: In de verordening gaat het om wilde bijen (waaronder hommels), zweefvliegen, dag- en nachtvlinders. De verplichting van een de gekeerde trend, uiterlijk in 20230, betreft bestuiverpopulaties. Het gaat hierbij zowel om het behoud van soorten (diversiteit) als de aantallen (abundantie). Op grond van de verordening moeten gegevens worden verzameld over de abundantie en diversiteit van bestuiversoorten in alle ecosystemen. Hiertoe moeten de waargenomen en gevangen exemplaren tot op soortniveau worden geïdentificeerd. Maatregelen kunnen toepasbaar zijn voor meerdere soorten/soortgroepen of kunnen specifiek gericht zijn op één soort of soortgroep.

Is de opgave uit artikel 10 wel uitvoerbaar? Drukfactoren zijn bekend, maar de politiek grijpt tot nu toe niet in. Waarom zou het deze keer wel goed gaan? Wordt de urgentie wel gevoeld?

Antwoord: De maatregelen moeten verzekeren dat de achteruitgang van de bestuiverpopulatie in 2030 is gekeerd. Daarna moet naar een toenemende trend worden gerealiseerd totdat het nader te bepalen bevredigende niveau is bereikt. De lidstaten zijn dus verplicht om tijdig de passende benodigde maatregelen te nemen om deze doelen te realiseren. Alle mogelijke maatregelen worden momenteel meegenomen in de gesprekken met (mede)overheden, waaronder het verlagen van drukfactoren, het verbeteren van het leefgebied van bestuivers en het creëren van de juiste randvoorwaarden voor de uitvoering. Welke maatregelen precies worden meegenomen in het natuurplan is nog niet duidelijk.

Door klimaatverandering gaat de vegetatie in Nederland misschien veranderen. Leidt dit niet ook tot andere bestuivers dan die nu in de NHV zijn opgenomen?

Antwoord: Klimaat kan op verschillende manieren impact hebben op bestuiversoorten. Enerzijds komen er nieuwe soorten bij in Nederland vanuit warmere gebieden. Daarnaast kan het ook zijn dat Nederlandse soorten verder naar het noorden trekken omdat het klimaat in Nederland verandert. Zo kan er bij het bepalen van de maatregelen gekeken worden of inzet op andere locaties meer effect gaat hebben vanwege bijvoorbeeld de impact van klimaatverandering op vegetatie in

specifieke gebieden. Klimaatadaptatie en mitigatie worden bij de maatregelen van het natuurplan meegenomen in de overwegingen. Dit wordt ook van ons verwacht vanuit de EU en staat expliciet benoemd in de verordening. Dit doet echter niks af aan de doelen die voor bestuurders gerealiseerd moeten worden.

Zorg: Drukfactoren (verdroging, verstening, invasieve soorten, honingbij, gewasbeschermingsmiddelen, luchtvervuiling, waterkwaliteit, maaibeeld, verkeerd beheer, anti-vlooi middelen) worden onvoldoende aangepakt.

Zorg: Er zijn te weinig ecologen met de juiste expertise.

Antwoord: Bij de implementatie van de NHV wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande monitoringsmeetnetten en programma's. Om doelmatig en doelgericht invulling te geven aan de aanvullende NHV-monitoringsvereisten wordt goed gekeken naar de minimale NHV-monitoringsverplichtingen. Daarnaast worden enkele innovatietrajecten ingezet met als doel de druk op de uitvoering waar mogelijk te verlichten.

Opmerking: Neem ruimtelijke ordening mee in het natuurplan.

Opmerking: Betrek provincies bij de monitoring.

Opmerking: Maak een duidelijke taakverdeling en een heldere communicatielijn tussen overheidslagen op dit artikel.

Artikel 11

Wat gaat het Rijk van de provincies vragen betreffende artikel 11?

Antwoord: Provincies zijn verantwoordelijk voor gebiedsgerichte maatregelen, zoals het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). De grutto is belangrijk voor de Vogelrichtlijn. De provincies bepalen in hun Natuurbeheerplan wat mogelijk is voor hun gebieden. Het Rijk kan dit wel faciliteren. De Rijksoverheid is verantwoordelijk voor generieke maatregelen zoals voor mest of gewasbeschermingsmiddelen.

Hoe wordt afgebakend wat landbouwecosystemen zijn en wat niet?

Antwoord: De Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB)-verordening van de EU geeft de definitie van landbouwareaal (blijvend grasland, bouwland en blijvende teelt).

Hoe kunnen agrariërs hun bijdrage leveren?

Bijvoorbeeld door mee te doen met Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) via het GLB. Dit beleid bestaat al lang en is consistent. Sinds 2023 is er ook een definitie voor landschapselementen in- of aangrenzend aan het landbouwareaal en deze wordt nu gebruikt voor de inzet van mogelijke maatregelen.

Wat telt als vernatting, hoeveel cm hoger moet het water dan minimaal staan? En hoe zit het met de uitzonderingsregel voor vernatting van veengebieden?

Antwoord: De NHV definieert 'vernatten van veengebied' als volgt: het proces van het omzetten van een ontwaterde veenbodem naar een natte veenbodem (art. 3.23). De waterniveaus dienen bij te

dragen aan het verminderen van de netto-broeikasgasemissies en het vergroten van de biodiversiteit (art. 11.4). Hoeveel cm het waterniveau precies moet stijgen, dient nader te worden bepaald per gebied op basis van de net genoemde voorwaarden. In art. 11.4 wordt ook een uitzondering omschreven voor de eerder in dat artikel genoemde doelstellingen: in 2030 moet 30 % van de ontwaterde veenbodems hersteld te zijn, waarvan een kwart vernat, in 2040 dient 40% van de ontwaterde veenbodems hersteld te zijn, waarvan een derde vernat, en in 2050 dient 50% van de ontwaterde veenbodems hersteld te zijn, waarvan een derde vernat. Een lidstaat kan de mate van (dus de hoeveelheid cm) vernatten van veengebied dat voor landbouw wordt gebruikt beperken tot minder dan eerder vereist in art. 11.4 wanneer “een dergelijke vernatting waarschijnlijk aanzienlijke negatieve gevolgen zal hebben voor infrastructuur, gebouwen, klimaatadaptatie of andere openbare belangen en als dergelijke vernatting niet kan plaatsvinden op andere grond dan landbouwgrond” (art. 11.4). Dit betekent het volgende. Eerst wordt er naar landbouwgronden gekeken als mogelijke gebieden voor vernatting. Als het voorgeschreven percentage van vernatting aanzienlijke negatieve gevolgen heeft zoals hierboven beschreven, wordt er gekeken naar veengrond wat geen landbouwgrond is. Als ook daar niet voldoende vernatting kan plaatsvinden vanwege negatieve gevolgen of openbare belangen, mag het percentage wat vernat wordt lager zijn dan eigenlijk vereist in artikel 11.4 voor landbouwgrond. De mate vernatting binnen deze uitzondering dient door lidstaten zelf bepaald te worden.

Wordt de indicator diversiteit aan landschapselementen ook ingezet ten behoeve van biodiversiteit?

Antwoord: In de beschrijving van de indicator diversiteit aan landschapselementen wordt benoemd dat deze diversiteit inderdaad ook bedoeld is ten behoeve van de biodiversiteit (bijlage IV NHV). Er wordt in de uitvoering nagedacht welke landschapselementen in welke gebieden het meest bijdragen aan de biodiversiteit. In de gebieden met weidevogels zouden hoge bomen bijvoorbeeld roofvogels aantrekken wat de overlevingskans van de weidevogels verslechtert. Daarom wordt er in deze gebieden door de agrarische collectieven ingezet op andere landschapselementen zoals natte en kruidenrijke randen. Bij de soorten in gebieden met groen-blauwe dooradering passen juist meer houtige landschapselementen en kruidenrijke randen.

Hoe werken de indexen (grasvlinders, boerenlandvogels)?

Antwoord: Er wordt per soort gemonitord, maar in de landelijke index weegt iedere soort even zwaar. Het gaat om per saldo een positieve trend van de index.

Opmerking: Het Rijk moet aan de slag met generieke maatregelen voor drukfactoren als gewasbescherming, nutriënten en waterpeil.

Opmerking: Een nieuw en uitgebreider natuurpact is nodig met provincies.

Opmerking: Provincies willen zelf gebieden die prioriteit hebben aan kunnen wijzen.

Opmerking: Provincies willen graag via één spoor uitvragen krijgen.

Idee: Regionale helpdesk om kennis uit te wisselen zou helpen.

Artikel 12

Wat is de link met de bossenstrategie?

Antwoord: Voor de invulling van artikel 12 kijken we voornamelijk naar de uitvoering van de Bossenstrategie en met name naar de bijbehorende revitaliseringsplannen (bosherstelplannen) van de provincies. Hier is veel overlap te vinden met de doelen en indicatoren uit artikel 12 van de NHV. Het verschil is dat de Bossenstrategie zich ook richt op bosuitbreiding; dat doel zit alleen in de indicator bosverbondenheid en volgt dus beperkt uit artikel 12. Er is wel synergie in bosuitbreiding in relatie tot de NHV te vinden in de uitbreidingsopgave van artikel 4 waar ook boshabitats ontwikkeld moeten worden, en artikel 13, de aanplant van extra bomen.

Daarnaast is een van de hoofddoelen van de Bossenstrategie het bijdragen aan klimaatmitigatie – koolstofvastlegging in bos. Een aandachtspunt is hoe de NHV-doelen voor natuur zich verhouden tot deze wettelijke klimaatopgave.

Opmerking: Er zijn beperkt middelen voor de uitvoering van de Bossenstrategie. Provincies willen wel mee aan de slag. De NHV biedt een kans om middelen te regelen voor het realiseren van de Bossenstrategie.

Opmerking: Kijk naar de samenhang met de klimaatopgave.

Artikel 13

Maakt het uit waar bomen worden geplant?

Antwoord: Nee. Of bomen nou in bossen, langs wegen of op particuliere grond wordt geplant, ze tellen allemaal mee. Ook bomen die worden geplant binnen maatregelen voor andere artikelen (zoals artikelen 4, 8 en 12) tellen mee.

Wat is de verdeling binnen Europa van het streven van artikel 13?

Antwoord: Dat is nog niet gedefinieerd, maar we gaan ambtelijk een inschatting maken wat een representatieve bijdrage is van Nederland aan dit Europese doel. Met inzet voor maatregelen uit de verschillende artikelen levert Nederland, maar ook andere lidstaten, een naar verwachting aanzienlijke bijdrage voor meer bomen.

Opmerking: Neem het belang van de bodem in acht.